

Magyarul tanuló lengyel hallgatók köztesnyelvéről különböző beszédaktusokban

Elméleti háttér, problémafelvetés, célok, hipotézisek

Második nyelv (L2) tanulása során több tényező hathat a nyelvtanuló köztesnyelvére, amelyek egyike az anyanyelvi (L1) transzfer (Selinker 1972).

A kutatás során a következő beszédaktusokban vizsgáltam a magyarul tanuló lengyel anyanyelvű adatközlők magyar nyelvű megnyilatkozásaiban az anyanyelvi transzfer megjelenését és jellemzőit: az üdvözlés, a kérés, az ételkínálás, a köszönetnyilvánítás, az el/visszautasítás, az egyet nem értés (véleménykülönbség) kifejezése, a bocsánatkérés, a bókolás és a bókolásra reagálás, a kívánság és a javaslat kifejezése, valamint az ugratás.

Módszertan

A nyílt végű diskurzus-kiegészítő tesztekre 80 lengyel anyanyelvű, magyarul tanuló és legalább középfokon tudó egyetemistától kaptam magyar nyelvű válaszokat. A szituációk leírása tartalmazza azokat a szociopragmatikai (vertikális/hatalmi és horizontális/familiáris interperszonális) tényezőket, amelyeknek hatása lehet a megnyilatkozásokra. A kapott válaszokat összevettem 40 magyar anyanyelvű egyetemista magyar válaszával, amely alapján beazonosítottam a lengyel válaszadók – adott esetben – eltérő válaszstratégiáit. Lengyel anyanyelvű hallgatóktól (30 fő) kapott lengyel nyelvű válaszok alapján megfigyeltem, hogy az anyanyelvi transzfer mennyiben magyarázza a magyartól eltérő válaszstratégiákat.

A válaszstratégiák kontrasztív elemzéséhez a következő udvariassági tényezőket vettem alapul: direktség – indirektség (Szili 2004, Bándli 2015), az arc(ulat)fenyegetés/védelem (Szili 2004), a szolidaritás kifejezése (Geis–Harlow 1996), a külső és belső módosítók (pl. enyhítő vagy támogató elemek) használata (Trosborg 1995) és a beszédaktus-specifikus tényezők (Szili 2004).

Eredmények

A vizsgált beszédaktusok közül az üdvözlés, a köszönetnyilvánítás és az el/visszautasítás terén az elemzett szempontok alapján nem volt eltérés a lengyel és a magyar anyanyelvű személyek magyar nyelvű megnyilatkozásaiban.

A kérés, az ételkínálás, a bocsánatkérés, az egyet nem értés, a bókolás és a bókolásra reagálás, a kívánság kifejezése, a javaslattevés és az ugratás beszédaktusában az anyanyelvi transzfer folyamánként általában egy, a magyartól eltérő kulcspozíciójú lexikai elem vagy grammatikai szerkezet használatának a következményeként, a magyar és a lengyel anyanyelvű adatközlők magyar megnyilatkozásaiban a vizsgált szempontok szerint hangsúlyeltolódások figyelhetők meg.

A kutatásnak egy további megállapítása, hogy számos esetben az adatközlők az anyanyelvi és a célnyelvi formához képest több támogató elemmel éltek, amelynek hátterében egyfajta nyelvi túlbiztosításról lehet szó, a célnyelven megszólaló szeretné elkerülni, hogy udvariatlannak tartsák.

Következtetések

A jelen kutatás eredményeit lengyel anyanyelvűek magyar és magyar anyanyelvűek lengyel nyelvtanításában lehet figyelembe venni, az adott beszédaktusok tanítása során célirányosan törekedve az anyanyelvi transzfer kiküszöbölésére.

A kutatásnak egy általánosabb eredményeként az udvariassághoz kötődő, nyelvi túlbiztosítás jelensége egy új szemponttal járulhat hozzá az általános köztesnyelvi vizsgálatokhoz.

Irodalom

Bándli Judit (2015): (Túl) Direkt stratégiák a célnyelvi kommunikációban. *THL 2* 2015: 1. 5–14.

Geis, Michael L. – Harlow, Linda L. (1996): Politeness strategies in French and English. In: Gass, Susan M. – Neu, Joyce (ed.): *Speech acts across cultures: Challenges to Communication in a Second Language*. Mouton de Gruyter, Berlin.

Selinker, Larry (1972): Interlanguage. *International Review of Applied Linguistics* 10. 209–231.

Szili Katalin (2004): *Tetté vált szavak. A beszédaktusok elmélete és gyakorlata*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.

Trosborg, Anna (1995): *Interlanguage Pragmatics: Requests, Complaints, and Apologies*. Mouton de Gruyter, Berlin–New York.